

FISKERIDIREKTORATET

Rapport etter Fiskeridirektoratets
tilsynskampanje i 2019

Tilsyn med undervisningstillatelser

Livet i havet - vårt felles ansvar

Rapport

Årstall
2020

Ansvarlig avdeling:
Region Vest

Emneord:
Tilsyn, særtillatelser,
særvilkår,
undervisningstillatelser

Arkivsaksnummer:
19/4569

Dato utgitt:
05.06.2020

Totalt antall sider:
23

Saksansvarlig:
libol, gekva

ISSN/ISSB:

Tilsyn med undervisningstillatelser

Sammendrag

Fiskeridirektoratet har i 2019 gjennomført tilsyn med 13 Undervisningstillatelser, der 11 er tilknyttet videregående skoler og to er tilknyttet universitet. Vi konkluderer med at ordningen med undervisningstillatelser stort sett fungerer etter intensjonen. Virksomhetene bidrar til at institusjonene skal kunne tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk og derigjennom bidra til rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen. Imidlertid bør selve undervisningsbiomassen i enda større grad bli benyttet til undervisningsformål, både praktisk og teoretisk, for å i enda større grad bidra til formålet med tillatelsene.

Det ble ikke registrert noen brudd på laksetildelingsforskriften § 22, eller vilkår i tilsagn.

Alle de videregående skolene har et undervisningstilbud som kan føre til fagbrev innen akvakultur, jf. krav i § 26 i laksetildelingsforskriften.

For de fleste virksomhetene var det mangelfull implementering av undervisningstillatelsen i internkontrollsystemet og det er konsentrert 58 avvik på IK-akvakultur. Det ble også gitt noen avvik opp mot Akvakulturdriftsforskriften.

Etter arbeidsgruppens syn har denne tilsynskampanjen vært nyttig både for Fiskeridirektoratet og for virksomhetene. En viktig effekt av kampanjen er at det er satt søkelys på implementering av undervisningstillatelsen i virksomhetenes internkontrollsystem.

Innholdsfortegnelse

Innhold

1. Innledning	3
2. Bakgrunn og regelverk	4
2.1 Krav og regelverk	4
2.1.1 Laksetildelingsforskriften	4
2.1.2 IK-Akvakultur	4
2.1.3 Vilkår i tilsagn og tillatelser	5
2.1.4 Lov om akvakultrur	5
2.1.5 Akvakulturdriftsforskriften (ADF)	5
2.1.6 NYTEK	5
2.2 Mål med tilsynet	6
3. Arbeidsgruppe og organisering	6
4. Planlegging og gjennomføring	7
4.1. Utvalg av tilsynsobjekter	8
4.1.1 Tidsavgrensning	9
4.1.2 Tillatelser og lokaliteter	9
4.1.3 Leieforhold og samarbeidspartnere	9
5. Observasjoner og funn	11
5.1. Videregående skoler	11
5.1.1 Tidsavgrensning	11
5.1.2 Tillatelser og lokaliteter	11
5.1.3 Samarbeidspartnere	12
5.1.4 Bruk av leieinntekter	13
5.2. Universiteter	14
6. Vurdering av oppfylling av laksetildelingsforskriften og tildelingsvilkår	15
6.1 § 22 Attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk.	15
6.1.1 Attraktiv	15
6.1.2 Realistisk	15
6.1.3 Kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur	16
6.1.4 Kvalitativ god undervisning i akvakulturregelverket	16
6.1.5 Oppsummering og vurdering av laksetildelingsforskriften (§ 22)	16
6.2 Samarbeid med oppdrettsselskap og oppfyllelse av avtaler	17
6.3 Oppsummering og vurdering av særvilkår i tillatelser, tilsagn og samarbeid	18
6.4 Oppsummering og vurdering om undervisningstilbud fører til fagbrev (§ 26)	18

7. Vurdering av oppfylld av Akvakulturdriftsforskriften (ADF) og NYTEK-forskriften.	19
7.1 Merking av produksjonsenhet med undervisningsbiomasse (ADF § 8)	19
7.2 Innmelding av MTB og brakklegging (ADF § 44)	19
7.3 Biomasse (ADF § 47)	20
7.4 NYTEK (§ 24)	20
7.5 Oppsummering og vurdering akvakulturdriftsforskriften og NYTEK-forskriften.	20
8 Vurdering av oppfylld av IK –Akvakultur	21
8.1 Avvik	21
8.1.1 § 4. Plikt til internkontroll	22
8.1.2 § 5. Internkontrollens innhold	22
8.2 Oppsummering og vurdering av IK-Akvakultur forskriften.	23
9 Oppsummering	24

1. Innledning

I denne rapporten vil vi presentere gjennomføringen og funn fra Fiskeridirektoratets tilsynskampanje med akvakulturtillatelse til undervisningsformål (undervisningstillatelser) i 2019.

Undervisningstillatelser tildeles med det formål at skolene skal kunne tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god yrkesrettet undervisning i akvakultur. Ordningen skal legge til rette for rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen. Av den grunn tildeles disse tillatelsene vederlagsfritt og de fleste er gitt med tidsbegrensning. Tillatelsene tildeles utdanningsinstitusjon på universitets- eller høyskolenivå, til fylkeskommune for bruk i videregående skole eller til privat skole som har eller planlegger et undervisningstilbud hvor akvakultur inngår. Undervisningsopplegget ved videregående skoler må være godkjent av departementet, og føre fram til et tilbud om fagbrev ved skolen.

Det var per 01.01.2019 tildelt 19 undervisningstillatelser, fordelt på skoler langs hele kysten. Disse ble tildelt mellom 1984 og 2017.

12 av disse undervisningstillatelsene var gitt for bruk ved videregående skoler, for undervisningsformål i produksjon av matfisk laks, ørret og regnbueørret i sjø. Av disse 12 tillatelsene hadde ti av de en godkjent maksimalt tillatt biomasse på 780 tonn (heretter forkortet med MTB), én hadde en MTB på 390 tonn og én hadde en MTB på 130 tonn. Samlet maksimalt tillatt biomasse for disse 12 undervisningstillatelsene i sjø var på 8320 tonn.

I tillegg var det gitt sju undervisningstillatelser for lokaliteter på land. Fire av disse var gitt for bruk på universitet og tre for bruk ved videregående skoler. Godkjent tillatelseskapasitet for landanleggene varierer fra 60 kg til 12 tonn årlig produksjon. En tillatelse er fremdeles avgrenset etter et produksjonsvolum på 2000 m³ og maksimalt årlig fôrforbruk på 27 tonn. Legger vi til grunn en fôrfaktor på 1 tilsvarer dette en maksimalt årlig produksjon på 27 tonn. Samlet godkjent produksjonskapasitet på landanleggene blir dermed rundt 44 tonn per år (44,335 tonn).

Det er ikke satt noen begrensninger på hvor mange lokaliteter tillatelsene i sjø kan klareres for. De fleste tillatelsene i sjø er knyttet opp mot flere lokaliteter, men tillatelsene blir hovedsakelig driftet på én lokalitet i nærområdet til skolen. For tillatelser på land er det klarert én lokalitet per tillatelse.

Tilsagn om undervisningstillatelser gis blant annet på bakgrunn av de opplysningene som er lagt til grunn i søknaden. Formålet med denne tilsynskampanjen var blant annet å undersøke om utdanningsopplegget er utformet slik det er beskrevet i tilsagnet, samt at vilkår gitt i tillatelsen innfris.

2. Bakgrunn og regelverk

Fiskeridirektoratet har de siste årene hatt fokus på å undersøke særtillatelser. Ettersom det tidligere ikke har blitt gjennomført målrettet tilsyn og kontroll med undervisningstillatelsene, vurderte vi at det var nødvendig med tilsyn for å undersøke om ordningen har fungert etter intensjonen. Gjennom Fiskeridirektørens føringsbrev for akvakulturtilsyn 2019 ble det derfor besluttet å gjennomføre en tilsynsaksjon rettet mot undervisningstillatelsene.

2.1 Krav og regelverk

Tilsynet med undervisningstillatelsene har i all hovedsak fulgt opp krav med bakgrunn i følgende regelverk:

- Forskrift om tillatelse til akvakultur for laks, ørret og regnbueørret (laksetildelingsforskriften), §§ 22 og 26
- Forskrift om internkontroll for å oppfylle akvakulturlovgivningen (IK-akvakultur)
- Vilkår i tilsagn og tillatelser
- Lov om akvakultur (akvakulturloven), §§ 19 og 38
- Forskrift om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften), §§ 8, 40, 44, 47 og 49
- Forskrift om krav til teknisk standard for flytende akvakulturanlegg (NYTEK-forskriften), §24

Dersom det under tilsynet ble fanget opp brudd på annet regelverk har dette blitt fulgt opp på annen måte, og er i mindre grad omtalt i denne rapporten.

2.1.1 Laksetildelingsforskriften

I-følge § 22, tredje ledd i laksetildelingsforskriften fremkommer det at *Akvakultur av matfisk til undervisning skal bidra til at institusjonene skal kunne tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk og derigjennom bidra til rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen.*

Videre sier forskriften, jf. § 26 at *Tillatelse kan gis til utdanningsinstitusjon på universitet- eller høyskolenivå, til fylkeskommune for bruk i videregående skole eller til privat skole som har eller planlegger et undervisningstilbud hvor akvakultur inngår. Tillatelse kan bare gis videregående skole eller privat skole som vil tilby elever et undervisningsopplegg som er godkjent av departementet, og som fører fram til et tilbud om fagbrev ved skolen.*

2.1.2 IK-akvakultur

Formålet med forskrift om IK-akvakultur er å sikre en systematisk gjennomføring av tiltak for å oppfylle akvakulturlovgivningen.

I § 4 er det krav om at virksomheten skal sørge for at det innføres og utøves internkontroll i virksomheten, og at dette gjøres i samarbeid med arbeidstakerne. I § 5 er det i første ledd krav om at internkontrollen skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse i det omfang som er nødvendig for å etterleve krav i eller i medhold av akvakulturlovgivningen.

Alle virksomheter som har akvakulturtillatelse, både generell tillatelse og særtillatelse, må drive i samsvar med akvakulturlovgivningen. Internkontrollen må derfor implementere kravene som særskilt stilles til undervisningstillatelser.

I de aller fleste tilfellene er undervisningstillatelsen leid ut til kommersiell aktør. Leietager har hovedansvaret for å ha et internkontrollsystem som ivaretar krav til daglig drift. Internkontrollsystemet som skal ivareta denne delen av akvakulturregelverket ble derfor i liten grad gjennomgått ved revisjonene. Utleier har imidlertid et ansvar for å ha et internkontrollsystem som ivaretar særkrav til undervisningstillatelsen, forutsetninger i laksetildelingsforskriften som gjelder for undervisningstillatelser, forhold i akvakulturdriftsforskriften som ikke er omfattet av utleie, samt vilkår og forutsetninger i tilsagn.

2.1.3 Vilkår i tilsagn og tillatelser

I tilsagn og gitte tillatelser blir det satt vilkår, blant annet ut fra hva som er opplyst om i søknad og ut fra det generelle lovverket.

2.1.4 Lov om akvakultur

De aller fleste undervisningstillatelsene gitt til matfisk i sjø har fått dispensasjon fra utleieforbudet av akvakulturtillatelser, i medhold av § 19 tredje ledd i akvakulturloven. Dispensasjonene er blant annet gitt under forutsetning av at avtalevilkårene med de kommersielle samarbeidspartnerne blir fulgt.

I § 38 første ledd fremkommer det at Fiskeridirektoratet kan trekke tilbake en akvakulturtillatelse, eller lokalitetsklarering, dersom det innen to år etter vedtak ikke er etablert virksomhet med mer enn en tredjedel av tillatt biomasse. Det samme gjelder dersom det senere ikke har vært virksomhet som overstiger en tredjedel av det tillatte i en periode på to år (passivitets bestemmelsen).

2.1.5 Akvakulturdriftsforskriften (ADF)

Utleier har ansvar for at enkelte deler av akvakulturregelverket blir fulgt, som ikke er omfattet av dispensasjon for utleieforbudet, jf. § 19 i akvakulturloven, og dette må inngå i internkontrollsystemet. Dette er blant annet akvakulturdriftsforskriften § 8 (krav om merking av merder med undervisningsbiomasse), § 40 (krav om godkjent driftsplan), § 44 (krav om månedlig innmelding av MTB og brakklegging) og §49 (at det ikke skal være samdrift mellom undervisningstillatelser og kommersielle tillatelser).

Utleier har også et overordnet ansvar for at leietager følger akvakulturregelverket for drift av undervisningstillatelsen og at leietager følger generelle krav til forsvarlig drift med hensyn til teknisk, biologisk og miljømessig forsvarlig. Dette må også inngå i internkontrollsystemet.

2.1.6 NYTEK

NYTEK-forskriften skal bidra til å forebygge rømming av fisk fra flytende akvakulturanlegg gjennom å sikre forsvarlig teknisk standard på anleggene. Med hensyn til NYTEK-forskriften ble det først og fremst undersøkt om lokalitetene hadde anleggssertifikat i medhold av § 24 i forskriften.

2.2 Mål med tilsynet

Målet for tilsynet har vært å undersøke om driften av undervisningstillatelsene skjer i samsvar med akvakulturregelverket og vilkår som følger av den enkelte tillatelse. I tillegg skulle Fiskeridirektoratet gjennom tilsynet evaluere om ordningen med undervisningstillatelser har fungert etter intensjonen. Vi har derfor fokusert på følgende problemstillinger:

- Bidrar tillatelsen til at undervisningsinstitusjonene kan tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk?
- Fører tillatelsen til rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen, jf. laksetildelingsforskriften § 22?
- Leder tillatelsen gitt til videregående skole eller privat skole til tilbud om fagbrev, jf. laksetildelingsforskriften § 26?
- Er vilkår i tilsagn og tillatelser oppfylt?
- Blir biomassen tilknyttet undervisningstillatelsen brukt i undervisningen?
- Rapporterer virksomheten biomasse tilknyttet undervisningstillatelsen etter kravene i akvakulturdriftsforskriften §§ 44 og 47?
- Har virksomheten innført et hensiktsmessig internkontrollsystem som oppfyller kravene i IK-Akvakultur når det gjelder drift av undervisningstillatelse?

3. Arbeidsgruppe og organisering

Gjennom eget mandat ble det bestemt at tilsynet skulle gjennomføres av en arbeidsgruppe bestående av én representant fra hver region. Samtlige medlemmer av arbeidsgruppen er godkjente revisorer etter Fiskeridirektoratets opplæringsprogram for IK-akvakultur. Region Vest har vært ansvarlig for planlegging og koordinering av arbeidsgruppen/tilsynet, og har hatt to medlemmer i gruppen.

Enkelte tilsyn ble gjennomført med både revisjonsleder og revisor fra arbeidsgruppen. For å rekke over alle undervisningstillatelsene innen planlagt tid ble derimot revisjonsteamene for de fleste tilsynene sammensatt av revisjonsleder fra arbeidsgruppen samt revisor fra regionalt nivå. Også revisorer fra regionalt nivå er godkjente revisorer i henhold til Fiskeridirektoratets opplæringsprogram for revisjonsopplæring.

4. Planlegging og gjennomføring

Tilsynskampanjen ble planlagt og gjennomført i samsvar med Fiskeridirektoratets retningslinjer for tilsyn. Aktuelle innehavere av undervisningstillatelser ble i mai og juni varslet om at det i perioden august – november 2019 ville bli gjennomført tilsyn med akvakulturtillatelser gitt til undervisningsformål. Etter varselet ble sendt ut kontaktet vi virksomhetene for avtale av revisjonstidspunkt, og de ble bedt om å sende inn nærmere angitt dokumentasjon. Deretter sendte vi ut melding om tilsyn, med utfyllende informasjon om hva vi forventet under revisjonen.

Under planleggingsfasen ble det avdekket at det var uklarheter rundt kravene til månedlig innrapportering av MTB for innehaver av tillatelse (det er ikke gitt dispensasjon fra kravet om rapportering ved utleie, jf. § 44 i akvakulturdriftsforskriften). Informasjon om innmelding ble derfor implementert i meldingen om tilsyn, og gjennomgått under revisjonen.

Som en del av forberedelsene til tilsynet gjennomgikk vi tilsagnene og regelverket for undervisningstillatelsen. Vi så også på hvordan kravene i IK-Akvakultur skulle forstås opp mot tillatelsen. Videre diskuterte vi virksomhetenes biomasserapportering. På bakgrunn av denne gjennomgangen ble det utarbeidet sjekklister som skulle brukes under tilsynet.

Arbeidsgruppen valgte å gjennomføre tilsynet i to deler. Første del var avsatt til en presentasjon av undervisningsopplegget der virksomheten fikk forklare hvordan undervisningstillatelsen bidrar til en attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk. Hos de fleste virksomhetene besto del én også av en inspeksjon/befaring på en undervisningslokalitet. I noen tilfeller ble det også gjennomført intervjuer med elever og lærlinger. Andre del av tilsynet var satt av til gjennomgang av virksomhetens internkontroll, med vekt på undervisningstillatelsen, samt gjennomgang av oppfylling av andre relevante krav i akvakulturregelverket. Sistnevnte var for de fleste med spesielt fokus på månedlig innrapportering av biomasse.

Av ulike årsaker har hovedvekten av tilsynene vært utført i tidsrommet oktober – november, og noen i desember 2019. De fleste tilsynene ble utført på én dag, mens enkelte gikk over to dager.

Etter gjennomført tilsyn mottok selskapene en revisjonsrapport hvor vi hadde beskrevet undervisningsopplegget, observasjoner og eventuelt observasjoner som førte til avvik og forbedringspunkt¹. Disse observasjonene tjener som veiledning overfor virksomheten om hvordan de kan sikre at aktivitetene er i samsvar med regelverket.

Under tilsynet ga vi en frist for virksomhetene til å komme med planer og korrigerende tiltak for å lukke de ulike avvikene. Alle avvik og forbedringspunkt er registrert i Fiskeridirektoratets register «Saga». Revisjonsrapportene derimot er ikke lagt ved i Saga. Dette skyldes blant annet at kravpunkt ikke var lagt inn i Saga ved melding om tilsyn.

¹ Dersom revisjonsteamet ser forhold som kan utvikle seg til et brudd på regelverket, formuleres dette som forbedringspunkt.

4.1. Utvalg av tilsynsobjekter

Utvalget omfatter i utgangspunktet alle 19 undervisningstillatelser som var tildelt innen 31. desember 2018 (tabell 1).

Tabell 1 Undervisningstillatelser per 1. januar 2019

Till.nr	Innehaver	Skole	Till.kap.	Land/Sjø	Lok.	Gyldig
O O 0003	Biologisk institutt	Universitetet i Oslo	1,15 TN	Land	1	Slettet 08.10.2019
O O 0005	Veterinærinstituttet	Veterinærinstituttet	12,5 TN	Land	1	Under avvikling
R F 0025	Rogaland Fylkeskommune	Rygjabø vgs (Strand vgs)	1,75 TN	Land	1	Slettet 27.06.2019
R F 0026	Rogaland Fylkeskommune	Rygjabø vgs (Strand vgs)	1 TN	Land	1	Slettet 27.06.2019
R ST 0015	Rogaland Fylkeskommune	Strand vgs	780 TN	Sjø	3	14.06.2016-06.06.2026
H AV 0065	Hordaland Fylkeskommune	Austevoll vgs	780 TN	Sjø	2	12.02.2002-13.11.2027
H FS 0032	Hordaland Fylkeskommune	Fusa vgs	130 TN	Sjø	1	Slettet 06.12.2019
SF S 0031	Sogn og Fjordane Fylkeskommune	Måløy vgs	780 TN	Sjø	1	19.06.2017-19.06.2026
M AV 0028	Møre og Romsdal Fylkeskommune	Fræna vgs	780 TN	Sjø	4	20.03.2015-20.03.2025
ST F 0066	Trøndelag Fylkeskommune	Guri Kunna vgs	780 TN	Sjø	2	12.05.2011-12.05.2021
NT NR 0008	Val Skoler AS	Val vgs	780 TN	Sjø	7	02.07.1984-
N B 0010	Nord Universitet	Nord Universitet	2000 m ³	Land	1	07.09.1994-
N G 0015	Nordland Fylkeskommune	Meløy vgs	780 TN	Sjø	5	05.11.1987-03.01.2022
N G 0022	Nordland Fylkeskommune	Meløy vgs	60 KG	Land	1	06.03.1997- (passiv)
N H 0032	Nordland Fylkeskommune	Sortland vgs	780 TN	Sjø	8	25.09.2015-25.09.2025
T KN 0016	Troms Fylkeskommune	Nord-Troms vgs	390 TN	Sjø	3	18.03.2002-
T TK 0021	Troms Fylkeskommune	Senja vgs	780 TN	Sjø	6	05.11.2013-05.11.2023
T T 0042	Universitetet i Tromsø	Universitetet i Tromsø	875 Kg	Land	1	27.02.1996-
F NK 0043	Finnmark Fylkeskommune	Nordkapp vgs	780 TN	Sjø	3	07.06.18-07.06.28

I planleggingsfasen ble det avdekket at fem av tillatelsene var passive (ikke i bruk). Vi valgte å ikke gjennomføre tilsyn med disse tillatelsene² – disse ble behandlet videre av Fiskeridirektoratet etter regler om passivitet, jf. § 38 i akvakulturloven.

I tillegg var én tillatelse planlagt tatt i bruk ved senere tidspunkt (N-G-22, tilknyttet Meløy vgs.). Grunnet manglende drift og liten tillatt biomasse utgikk også dette tilsynet.

På dette grunnlaget besluttet vi å gjennomføre tilsyn med de 13 aktive tillatelsene, der 11 var tilknyttet videregående skoler og to tilknyttet universiteter (tabell 2). Ved de to tillatelsene som tilhører universiteter ble det på grunn av tillatelsens størrelse og omfang kun gjennomført dokumenttilsyn og ikke fysisk tilsyn.

² Dette var tillatelsene O-O-3 (Biologisk institutt med med 1,15 tonn tillatelsens biomasse), O-O-5 (Veterinærinstituttet med 12,5 tonn), R-F-25 (Rogaland Fylkeskommune med 1,75 tonn), R-F-26 (Rogaland Fylkeskommune med 1 tonn), H-FS-32 (Hordaland Fylkeskommune, 130 tonn),

Tabell 2 utvalgte tilsynsobjekt

Till.nr	Region	Skole	Tilsynsmetode	Till.kap.	Land/Sjø	Ant. lok.	Utleid	Samarbeidspartner(e) for u.till.
R ST 0015	Sør	Strand vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	3	ja	Grieg Seafood Rogaland AS
H AV 0065	Vest	Austevoll vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	2	ja	Lerøy Vest AS
SF S 0031	Vest	Måløy vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	1	ja	Mowi Norway AS
M AV 0028	Midt	Fræna vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	4	ja	Mowi Norway AS, Lerøy Hydrotech, Salmar Rauma AS
ST F 0066	Midt	Guri Kunna vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	2	ja	Salmar Farming AS, Lerøy Midnor AS, Mowi Norway AS
NT NR 0008	Midt	Val vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	7	nei	Samlokalisert med Sinkaberg-Hansen
N B 0010	Nordland	Nord Universitet	Dokumentkontroll	2000 m ^{3*}	Land	1	nei	Nei
N G 0015	Nordland	Meløy vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	5	Ja	Gildeskål Forskningsstasjon AS (GIFAS)
N H 0032	Nordland	Sortland vgs	Revisjon v. Skole avd. Kleiva	780 TN	Sjø	8	ja	Nordlaks Oppdrett AS og Eidsfjord Sjøfarm AS.
T KN 0016	Nord	Nord-Troms vgs	Revisjon v. Skole	390 TN	Sjø	3	ja	Lerøy Aurora AS
T TK 0021	Nord	Senja vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	6	ja	Wilsgård Fiskeoppdrett AS
T T 0042	Nord	Universitetet i Tromsø	Dokumentkontroll	875 Kg	Land	1	nei	Nei
F NK 0043	Nord	Nordkapp vgs	Revisjon v. Skole	780 TN	Sjø	3	ja	Grieg Seafood Finnmark

*Tillatelsesbiomasse ikke omregnet til tonn, men tilsvarer 50 tonn ved maksimal tetthet på 25 kg/m³. Tillatelsen er avgrenset til at det totale fôrforbruket ikke skal overstige 27 tonn tørrstoff per år

4.1.1 Tidsavgrensning

Undervisningstillatelsene som inngår i denne tilsynskampanjen ble tildelt mellom 1984 og 2017. Undervisningstillatelser i sjø tildelt etter 2007, eller tillatelser endret etter dette, blir tildelt med en tidsavgrensning på 10 år. For å fornye tillatelsen etter ti år må virksomhetene sende inn ny søknad til Fiskeridirektoratet. Dette gjelder også dersom det blir gjort endringer på tillatelser som gjør at det blir gitt nytt tilsagn. Ny søknad bør sendes inn minst ett år i forkant av fornyelse eller endring.

4.1.2 Tillatelser og lokaliteter

Tillatelser på land blir bare klarert for én lokalitet per tillatelse. Det er ikke satt noen begrensninger på hvor mange lokaliteter tillatelser i sjø kan klareres for. De fleste tillatelsene i sjø er knyttet opp mot flere lokaliteter, men driftes fortrinnsvis på én lokalitet. Avstanden mellom skolene og lokalitetene som blir mest brukt i undervisningen ligger mellom 5 og 40 km.

4.1.3 Leieforhold og samarbeidspartnere

Tillatelsene i denne tilsynskampanjen var stort sett leid ut fra fylkeskommunen til kommersielle aktører. Selve leieforholdet er i hovedsak en privatrettslig avtale mellom utleier og leietager, der Fiskeridirektoratet i utgangspunktet ikke er kontrollorgan. Til informasjon vil vi likevel opplyse om at leieinntektene hovedsakelig består i en fast leiesum og en variabel leiesum basert på produksjon/MTB-utnyttelse. Beløpet varierer noe mellom de ulike avtalene.

Imidlertid er det i tilsagn lagt til grunn at samarbeidet fungerer som beskrevet i søknad, der blant annet avtale mellom utleier og leietager inngikk i beslutningsgrunnlaget. Det

er også i avtalene i stor grad regulert hvordan undervisningstillatelsen skal driftes og samarbeidet organiseres. Leieavtalene har derfor til en viss grad inngått i tilsynet.

I leieavtalene er det blant annet regulert hvilke forpliktelser leietager har til å ta imot elever på utplassering og hvordan samarbeidet skal foregå. I leieavtalen inngår også som oftest en forpliktelse om å ta imot et visst antall lærlinger i etterkant, med formål om at elevene skal oppnå fagbrev.

For de 11 aktive tillatelsene som var tilknyttet videregående skoler (heretter omtalt som skoler) står i hovedsak den enkelte fylkeskommune som innehaver av tillatelsen, foruten én tillatelse som var tilknyttet en privat skole (Val Skoler/Val videregående skole). Tillatelsene (foruten Val Skoler) var leid ut til kommersielle aktører, som dermed stod for den daglige driften av tillatelsene. Driften av tillatelsen til Val Skoler blir også i stor grad driftet av kommersiell samarbeidspartner. Leietakerne og samarbeidspartnere var imidlertid ikke mål for tilsynet ved denne tilsynskampanjen, men med på revisjonene etter ønske fra skolene. Selv om Fylkeskommunen står som innehaver av tillatelsene valgte vi å gjennomføre tilsynet med de enkelte skoler. Videre i denne rapporten er derfor den enkelte skole representant for innehaver.

Det ble bestemt at leietakers og samarbeidspartneres internkontrollsystem for drift i liten grad skulle gjennomgås ved revisjonene, da dette i stor grad blir ivarettatt ved ordinære revisjoner hos virksomhetene.

5. Observasjoner og funn

Vi vil i dette kapittelet gi en oppsummering av observasjoner og funn vi gjorde under presentasjonene av de ulike undervisningsoppleggene.

5.1. Videregående skoler

5.1.1 Tidsavgrensning

Av de 11 aktive undervisningstillatelsene tildelt til skoler før 2019, er to tillatelser tidsuavgrensede. Den ene er tildelt i 1984, med endring i 2006, og har en MTB på 780 TN (Val Skoler/Val vgs.). Den andre er på 390 TN og ble tildelt i 2002 (Nord-Troms vgs. v/Troms Fylkeskommune). De ni øvrige undervisningstillatelsene har en tidsavgrensning på ti år og er tillatelser gitt til skoler i tidsrommet 2011 – 2018, eller tillatelser som har blitt fornyet i dette tidsrommet. Samtlige av disse har en MTB på 780 TN.

5.1.2 Tillatelser og lokaliteter

10 av undervisningstillatelsene er leid ut fra fylkeskommunen til kommersielle aktører og er samlokalisert på noen av deres lokaliteter. Alle disse har fått dispensasjon fra utleieforbudet jf. § 19 i akvakulturloven.³ De fleste (sju stk.) var leid ut til en aktør, men det var også eksempel på at tillatelsen ble leid ut til flere aktører, der tillatelsen går på omgang mellom leietakerne (to stk.), eller at tillatelsen er delt opp mellom oppdrettsaktørene der de har en fast prosent hver (én stk.).

I ett tilfelle hadde opphavelig leietager sagt opp avtale, men det var godkjent ny leietager og nye lokaliteter. Dette gjaldt tillatelsen T-TK-16 (390 tonn MTB). Leietakerne samsvarte ellers med det som var gitt opp i søknad om undervisningstillatelse og som forutsatt i tilsagn.

Den ene tillatelsen (Val Skoler) som ikke er leid ut er samlokalisert med kommersiell aktør og har også fått tillatelse til en form for samdrift.

Hos de fleste leietakerne blir undervisningstillatelsen (MTB) hovedsakelig benyttet på en lokalitet i nærområdet til skolen (ca. 5- 40 km fra skole). Klarering av undervisningstillatelse på flere lokaliteter skyldes blant annet behov for å ha lokaliteter i ulike brakkleggingssoner og behov for å utnytte MTB. Vi registrerte blant annet at det forekom noe «hopping» av undervisnings-MTB mellom ulike lokaliteter fra måned til måned. Det var dermed ikke den samme fisken som inngikk i «undervisnings-MTB» fra måned til måned og gjennom produksjonssyklusen. Opp mot formålet med undervisningstillatelse kan dette muligens være uheldig, men det ble ikke funnet grunnlag for å gi avvik på dette.

I ett tilfelle ble det avdekket at MTB fra undervisningstillatelse ikke var benyttet i en lengre tidsperiode (ca. 11 måneder). Likevel tok leietager(e) imot elever i denne perioden.

³ Én utleid tillatelse har fått kortere dispensasjonstid fra utleieforbudet, enn tillatelsens tidsavgrensning. Dette var trolig ikke tiltenkt og vil bli søkt endret av tillatelsesinnehaver. Dispensasjonstiden er for øvrig ikke utgått enda.

Det ble ikke avdekket at det ble benyttet MTB fra undervisningstillatelser på andre lokaliteter enn tillatelsene var klarert for. Ved ett tilfelle ble det avdekket at det ikke forelå godkjent driftsplan for tillatelsen på en lokalitet den ble benyttet på. For samme tillatelsen ble det også avdekket at månedlig innrapportering av MTB og brakklegging i flere tilfeller ikke hadde blitt gjort innen fristen den 7. i etterfølgende måned.

«Undervisnings-MTB» ble holdt i egne merder på lokalitetene.

I forbindelse med tilsynskampanjen kom det frem at det var noe uklarheter om hvordan bruk av «utleid» MTB fra undervisningstillatelsene månedlig skulle meldes inn på lokalitetsnivå. Det var derfor ulik praksis på dette området. I forbindelse med melding om tilsyn ble det spesifisert hvordan dette skulle gjøres, og at det skulle meldes inn elektronisk med innehavers navn og organisasjonsnummer (fylkeskommunene). Ved tidspunkt for utførelse av tilsynene var dette rettet opp, eller under utbedring.

Under tilsynet undersøkte vi om det foregikk undervisning/opplæring/utplassering på minst én av lokalitetene undervisningstillatelsen var klarert for. Under de fleste tilsynene ble det også utført befarings på lokaliteten. Alle hadde utplassering og undervisning på minst én av lokalitetene og disse lokalitetene ble ansett som egnet for formålet. Enkelte av lokalitetene var imidlertid mer egnet og tilpasset til undervisningsformål enn andre, der noen hadde gode undervisningslokaler, mens andre benyttet ordinære fôrflåter som kan bli noe trange med mange elever samtidig. Det ble forøvrig også benyttet andre lokaliteter til undervisning/utplassering enn de lokaliteter som undervisningstillatelsen var klarert for. Dette var gjort av praktiske årsaker, blant annet for å få spre elevene og for å forenkle logistikken ved utplassering. Dette ble det heller ikke gitt avvik for.

Med ett unntak hadde alle lokaliteter som undervisningstillatelser var klarert for anleggssertifikat. Imidlertid var det ikke registrert biomasse fra undervisningstillatelse på denne lokaliteten.

I noen tilfeller var det mangelfull merking av merdene som inneholdt fisk fra undervisningstillatelsen.

Det kom også frem under de fleste tilsynene at den konkrete undervisningsbiomassen i mindre grad ble benyttet i undervisningen, både i praktisk undervisning, opplæring og som teoretisk eksempel. Intervju med elever og læringer bekreftet i stor grad dette inntrykket. Dette ble i hovedsak gjort av praktiske årsaker og er ikke direkte i strid med regelverket, og vi registrerte derfor ikke dette som avvik. Vi anbefalte likevel under tilsynene at selve undervisningsbiomassen i større grad bør bli benyttet praktisk og teoretisk. Slik vil man følge undervisningsbiomassen tettere og elevene får et større «eierforhold» til undervisningstillatelsen.

5.1.3 Samarbeidspartnere

Alle virksomhetene samarbeider med et eller flere oppdrettsselskap, som i hovedsak tar seg av driften av tillatelsen og opplæringen ute på lokalitetene. Flere av skolene hadde i tillegg hel- eller deltidsstillinger tilknyttet undervisningstillatelsen. Samarbeidet mellom skolene og oppdrettsselskapet er beskrevet i privatrettslige avtaler, som i de fleste

tilfeller ble sendt inn under søknadsprosessene. Ved ett tilfelle fikk vi ikke tilgang til avtale, med begrunnelse i at det er en privatrettslig avtale. Tilsagnene viser i stor grad til samarbeidsavtalene, og det legges til grunn at disse følges.

Det ble i forbindelse med revisjonene opplyst om flere fordeler med samarbeidet med kommersielle aktører om drift av undervisningstillatelsen. Det ble spesielt fremhevet ved flere revisjoner at det ble tettere og mer forpliktende kontakt og samarbeid med oppdrettsselskap (leietager). Det er nå blant annet enklere for faglærer å ta kontakt, å spørre og å holde seg oppdatert om hva som skjer i næringen.

Fra videregående skoler som tidligere har driftet undervisningstillatelse selv, ble det fremhevet at en nå har bedre tilgang på oppdatert og moderne utstyr, samt bedre mulighet til å ha praktisk undervisning og utplassering ved storskala og moderne oppdrettslokaliteter.

Andre fordeler med samarbeid med kommersielle aktører som ble nevnt var blant annet at elevene får bedre praktisk opplæring og blir mer kjent med arbeidslivet, enklere å få utplassert elever, mer spesialisert personell på lokalitetene som tar seg av opplæring og undervisning (i ett tilfelle er forøvrig faglærer også driftsleder), bedre og mer likt tilbud til elevene mm. Det ble også trukket frem at oppdretterne i større grad gir tilbakemelding om hvilke behov de har, er med å utforme undervisningstilbudet, og at det er enklere å få personell fra oppdrettsnæringen (leietager) til å bidra i den teoretiske undervisningen (gjesteforelesere). Elevene får i stor grad også innblikk i andre deler av virksomheten som ikke er del av undervisningstillatelsen (settefisk, slakteri, FoU, mm). Samarbeidspartner bidrar i noen tilfeller med markedsføring på messer og finansiering av studieturer. Forpliktelser i leieavtaler gjør det enklere å sikre elevene lærlingplass i etterkant av ferdig skolegang mm.

De fleste skolene hadde også andre samarbeidspartnere, som elevene ble utplassert hos, som det ikke var inngått leieforhold med.

Alle skolene mener de har et godt samarbeid med leietagerne og at samarbeidsavtalene i all hovedsak følges. Som eksempel har en del avtaler krav om at leietaker skal ta imot lærlinger i etterkant og dette ser ut til å bli fulgt. Det ble i forbindelse med tilsynene avdekket at det ved ett tilfelle har blitt foretatt endring av leieavtale som ikke var sendt inn og godkjent av Fiskeridirektoratet. Det ble ellers ikke avdekket vesentlige brudd på leieavtale, jf. § 19 i akvakulturloven. I forbindelse med revisjonene ble virksomhetene oppfordret til å ta kontakt med Fiskeridirektoratet dersom de ønsket å gjøre endringer.

5.1.4 Bruk av leieinntekter

Leiesummen blir i hovedsak satt i egne fond og benyttet til tiltak innen akvakultur-linjene (Vg 2), Naturbruk (Vg 1), og/eller andre maritime fag ved skolen («Blå fag»). I tillegg brukes leieinntektene til andre maritime tiltak. Under flere tilsyn opplyste virksomheten at det økonomiske bidraget fra leieinntektene er viktig for å få økt kvalitet på undervisningstilbudet. Midlene blir blant annet benyttet til skolefartøy, praksishall, hel- og deltidstillinger for drift av undervisningstillatelse, utstyr og utvikling av høyere utdanning innen maritime fag, relevante kurs og sertifikater for elevene (sikkerhetskurs, krane, truck, ROC, mm), transport for elever osv. Det ble også påpekt at utleie gjør det

mer attraktivt for kommersielle aktører å samarbeide med skolene og gjør samarbeidet tettere og mer forpliktende.

Imidlertid bemerket flere virksomheter at det kunne være utfordrende å søke til fondene og det ble satt spørsmålstegn ved om leieinntektene ikke i enda større grad burde øremerkes til undervisningstilbudet som genererer inntektene (Akvakultur).

Vi vil påpeke at det i forbindelse med revisjonene ikke har blitt utført noen form for vurdering av om leieinntektene synes å være rimelige, eller om bruken av leieinntektene, da dette er privatrettslige forhold. Det har heller ikke blitt gjort noen kost/nytte-vurderinger, ettersom dette ligger utenfor vårt mandat.

5.1.5 Elevtall og mulighet for fagbrev

I laksetildelingsforskriften § 26 andre ledd står det blant annet at undervisningstillatelse bare kan gis til videregående skoler eller privat skole som vil tilby elever et undervisningsopplegg som fører fram til et tilbud om fagbrev ved skolen. Ved videregående skoler tas ikke fagbrevet ved skolen. Vanligvis går elevene først på skole i to år, deretter er de lærlinger hos bedrifter i ytterligere to år. Under tilsynet la vi vekt på at undervisningen ved skolen følger studieløpet de to første årene, slik at elevene er rustet for å gå ut i bedrifter som lærlinger før de der tar fagbrev.

I forbindelse med tilsynene undersøkte vi hvor mange elever som høsten 2019 gikk på Vg 2 Akvakultur, og hvor mange som gikk på Vg 1 Naturbruk og TAF rettet mot akvakultur (TAF er Tekniske og Allmenne Fag som gir studiekompetanse og fagbrev i et fireårig studieløp). Elevtallet for Vg 2 akvakultur varierte fra åtte til 36 elever på hver skole. Åtte skoler hadde fra åtte til 16 elever (en klasse) og tre skoler hadde fra 32 til 36 elever (to klasser). Elevtallet for Vg 1 Naturbruk varierte fra 15 til 45 elever, og det var også noen få TAF-elever (fem stk.).

Virksomhetene opplyste at alle som gjennomfører Vg 2 Akvakultur, og som ønsker det, får tilbud om lærlingplass med mulighet for fagbrev.

I de fleste av leiekontraktene er det også krav om at leietager skal ta imot et visst antall elever som lærlinger i etterkant. Samtlige av skolene tilbyr undervisning som gjør at elevene etter to år som lærling kan ta fagbrev innen akvakultur dersom de ønsker dette.

Det ble opplyst om at søkermassen og elevtall jevnt over har vært økende de senere årene.

5.2. Universiteter

To universiteter inngikk i tilsynskampanjen. Nord Universitet og Universitetet i Tromsø. Det ble på bakgrunn av tillatelsenes omfang besluttet at det skulle gjennomføres dokumentkontroll hos disse virksomhetene. Dokumentgjennomgangen avdekket ingen brudd på laksetildelingsforskriften § 22 og tillatelsene blir ansett å driftes i samsvar med intensjonene i denne paragrafen. Det ble imidlertid gitt avvik i medhold av IK-akvaforordningen

Resultatene fra dokumentkontrollene er ikke omtalt videre i denne rapporten.

6. Vurdering av oppfylling av laksetildelingsforskriften og tildelingsvilkår

6.1 § 22 Attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk.

I § 22 femte ledd står det at *akvakultur av matfisk til undervisning skal bidra til at undervisningsinstitusjonene skal kunne tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk og derigjennom bidra til rekruttering og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk og derigjennom bidra til rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen.*

Selv om *attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk* i forskriftsteksten må sees i sammenheng, velger vi likevel å presentere funnene adskilt som; «attraktiv», «realistisk», «kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur» og «kvalitativ god undervisning i akvakulturregelverk». Deretter har vi gjort en vurdering av om dette samlet bidrar til «rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen».

6.1.1 Attraktiv

Søkertallene på skolene har økt innen naturbruk og Vg 2 akvakultur/TAF de siste årene, særlig etter at de fikk undervisningstillatelsen. Skolene mener tilbudet er attraktivt, både fordi det er en økende interesse for akvakulturnæringen, og fordi undervisningstilbudet er lettere tilgjengelig. Dette ble i stor grad bekreftet av elevene vi intervjuet under revisjonene.

Mange av skolene mente at elevene virker mer motiverte enn tidligere, noe de blant annet tilskriver utplassering på lokaliteter hos leietager og et mer attraktivt undervisningstilbud. De fleste leietagerne tilbyr, eller garanterer, lærlingplass for mange av elevene etter endt skolegang, noe som trolig er med på å øke interessen for faget og undervisningstilbudet. Leietagerne bidrar ofte i rekrutteringsarbeidet for å gi elevene et inntrykk av næringen. Dette gjør de blant annet ved markedsføring av undervisningstilbudet på messer og ved å arrangere promoteringsturer for ungdomsskoleelever for å vise mulighetene i næringen og muligheter for videreutdanning.

6.1.2 Realistisk

Alle undervisningslokalitetene i sjø er i samlokalisering med kommersielle matfisklokaliteter. Utplassering av elever skjer forøvrig også på andre kommersielle matfisklokaliteter, som ikke er undervisningslokaliteter.

Ved utplassering får elevene delta aktivt i den daglige driften og arbeidsoperasjonen som skjer på lokaliteten (i den grad det blir vurdert som forsvarlig). Elevene setter seg inn i relevante prosedyrer og risikoanalyser i forkant av arbeidsoperasjoner som utføres på anleggene. Hos enkelte oppdrettsselskap har elevene tilgang eller delvis tilgang til selskapets produksjonsdata og IK-system, og bruker dette aktivt når de er utplassert. Det er ikke vanlig at elevene er med på internrevisjoner eller revisjoner med eksterne

aktører, men dette er noe som alle oppdrettsselskapene ser verdien i, og vil vurdere for fremtidige revisjoner. I mange tilfeller får elevene innblikk i eller delvis innblikk i oppdrettsselskapets produksjons- og forretningsstrategi. I mange tilfeller får elevene også innblikk i utviklingen i næringen gjennom at oppdrettsselskapet informerer om sine prosjekter og fremtidsplaner, som for eksempel forsknings- og utviklingsprosjekter og utviklingstillatelser.

Skolen som tidligere har driftet undervisningstillatelsen selv, men som nå leier ut tillatelsen, gav uttrykk for at praksisen nå er mer realistisk enn det de selv kunne få til. De har nå tilgang til bedre og mer oppdatert utstyr enn før, og er mer oppdatert på arbeidsmetoder og strategier mm. Det har også blitt lettere å få utplassert elevene.

6.1.3 Kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur

Under revisjonene ble det fremhevet av alle skolene at undervisningstillatelsene har medført et tettere og mer forpliktende samarbeid mellom skole og næring (ved leietager). Opplæring og undervisning på lokalitetene utføres av færre og mer dedikert personell og i tettere dialog med faglærere. Det tette samarbeidet har gjort at både leietager og faglærer er mer kvalifisert for å gi opplæring til elevene.

Flere av skolene uttalte at leieinntektene gjorde at de kunne tilby et mer kvalitativt godt tilbud til elevene, blant annet gjennom finansiering av kurs og sertifikat, opplæringsfartøy, opplæringshall, annet utstyr, mm. Midlene er dermed direkte med på å heve kvaliteten på undervisningen. Det ble påpekt av flere at akvakulturutdanningen er en forholdsvis dyr linje å drifte. Det ble imidlertid ved revisjonene ikke undersøkt om leieinntekter fra undervisningstillatelsene er en direkte forutsetning for å opprettholde linjene.

6.1.4 Kvalitativ god undervisning i akvakulturregelverket

Undervisningstillatelsene blir i liten grad benyttet aktivt som praktisk og teoretisk eksempel for opplæring i akvakulturregelverket. Det er ikke avdekket avvik på selve undervisningsopplegget, men det er noe varierende hvor synlig undervisningstillatelsen er for elevene og hvor aktivt denne blir brukt i undervisningen på skolen. Det er under flere revisjoner snakket om tydeligere implementering og utnytting av undervisningstillatelsen også i skolens undervisning, slik at elevene får nærere tilknytning til fisken som tilhører dem og skolen.

Skolene opplyser at elevene får en generell opplæring om regelverket, noe som også er et mål i læreplanen, samtidig som at de ved utplassering får noe innblikk i hvordan selskapene overholder lover og regler.

6.1.5 Oppsummering og vurdering av laksetildelingsforskriften (§ 22)

Etter gjennomført tilsyn har Fiskeridirektoratet vurdert at alle skolene oppfyller kravene i § 22 om å oppnå en attraktiv, realistisk og god opplæring i praktisk akvakultur og regelverk. Det er forskjeller på hvordan og i hvor stor grad de ulike virksomhetene oppfyller kravene.

I all hovedsak mener likevel både skolene og leietakere at undervisningstillatelsene bidrar til et vesentlig bedre samarbeid. Dette er også Fiskeridirektoratet sitt inntrykk.

Imidlertid har vi ikke vært på revisjon hos videregående skoler som tilbyr Vg 2 akvakultur/TAF, som ikke har undervisningstillatelser. Vi har derfor mangelfullt sammenligningsgrunnlag.

Det kom også frem at det økonomiske aspektet med undervisningstillatelsen var viktig for skolene. Det ble derimot observert noen forskjeller mellom de ulike virksomhetene når det kommer til hvordan leieinntektene for undervisningstillatelsen blir forvaltet.

Akvakulturtilbudet er kostbart for skolene. Flere av skolene mente at leieinntektene gjorde at de kunne tilby et mer attraktivt tilbud til elevene. Noen skoler hadde fokus på at de nå hadde muligheten til å kunne tilby nødvendige sertifikat, og at de i fremtiden ville investere i bedre skolebåter og praksishaller på skoleområdet. Flere av skolene har opprettet egne hel- eller deltidsstillinger som skal jobbe for å ivareta en god akvakulturlinje og sørge for at akvakulturlovgivningen følges.

Det kom også frem at undervisningstillatelsen har gjort det enklere å få samarbeid med oppdrettsselskap, da oppdrettsselskapene også har kunnet tjene økonomisk på avtalen i tillegg til å være med å forme fremtidig potensielle ansatte. Vi har forøvrig registrert at ved to tilfeller har leietager/samarbeidspartner trukket seg fra avtalen og ikke ønsket å drifte undervisningstillatelsen mer. Dette gjelder for undervisningstillatelsene H-FS-32 (130 tonn MTB) og T-KN-16 (390 tonn MTB). For sistnevnte tillatelse kom det inn ny leietager, mens førstnevnte tillatelse ble trukket tilbake grunnet passivitet.

Det ble ikke avdekket brudd på § 22 i forbindelse med revisjonene, men det ble påpekt forbedringspunkt.

6.2 Samarbeid med oppdrettsselskap og oppfyllelse av avtaler

Alle virksomhetene mener at de har et godt samarbeid med oppdrettsselskapene, og at samarbeidsavtalene følges. Dette er også Fiskeridirektoratets vurdering etter tilsynene. Denne vurderingen blir styrket av at oppdrettsselskapene var med på samtlige revisjoner med skolene de hadde samarbeid med. Vi fikk inntrykk av at partene hadde god og nær dialog om undervisningstillatelsen.

Skolene ble spurt om hvorfor de trenger undervisningstillatelsen og hvilken positiv innvirkning tillatelsen har hatt på undervisningen. Svarene som gikk igjen var at tillatelsen fører til at samarbeidspartneren er mer forpliktet til å ta imot elever og skolen får plassert ut elever oftere og etter eget ønske. Videre ble det sagt at tillatelsen fører skolen nærmere næringen som igjen gjør dialogen enklere og undervisningen mer realistisk. Alle skolene mener de får være med å påvirke opplæringen som foregår på anlegget i større grad enn før de fikk tillatelsen.

Oppdrettsselskapene fikk samme spørsmål, og var i stor grad enige med det skolene sa. Videre mente oppdrettsselskapene at undervisningstillatelsen fører til økt forpliktelse begge veier med muligheter for å ta del i og stille krav til opplæringen ved skolene.

6.3 Oppsummering og vurdering av særvilkår i tillatelser, tilsagn og samarbeid

Innehaver av undervisningstillatelser følger i all vesentlighet vilkår og krav i tilsagn og tillatelser.

Det er krav i de fleste tilsagn om tillatelser at innehaver av tillatelse årlig skal sende inn rapport på fastlagt skjema til Fiskeridirektoratet. Det ble avdekket at kun et fåtall sender inn denne rapporten. Med unntak av dette følger innehaver av undervisningstillatelser i all vesentlighet vilkår og krav i tilsagn og tillatelser.

Samarbeidet mellom skolene og oppdrettsvirksomhetene (leietagerne), synes å fungere godt og avtalene blir i all vesentlighet fulgt.

6.4 Oppsummering og vurdering om undervisningstilbud fører til fagbrev (§ 26)

Samtlige videregående skoler har godkjent læreplan, og et undervisningsopplegg innen akvakultur som fører til at elevene kan gå ut i bedrifter som lærlinger før de der tar fagbrev.

I de fleste av leiekontraktene er det også krav om at leietager skal ta imot et visst antall elever som lærlinger i etterkant av studie ved skolen.

7. Vurdering av oppfylling av Akvakulturdriftsforskriften (ADF) og NYTEK-forskriften.

Akvakulturdriftsforskriften (ADF) og NYTEK-forskriften var ikke fokusområde ved revisjonene. Imidlertid så vi et behov for å undersøke nærmere på enkelte relevante områder, som ADF §§ 8, 40, 44 og 47. Det ble også undersøkt om alle lokalitetene hadde anleggssertifikat i medhold av NYTEK-forskriften § 24, da dette må regnes som et minimum for hva som må forventes av dokumentasjon for forsvarlig teknisk standard på anleggene.

7.1 Merking av produksjonsenhet med undervisningsbiomasse (ADF § 8)

I forbindelse med revisjonene ble det utført stikkprøvekontroll av merker med undervisningsbiomasse. I all hovedsak var disse merket. Det ble gitt et avvik for mangelfull merking.

7.2 Driftsplangodkjenning, innmelding av MTB og brakklegging (ADF §§ 40, 44)

Det har frem til nå vært ulik praksis for månedlig innmelding av MTB mm, og det har også vært ulik praksis på hva som har blitt godkjent mellom de ulike regioner i Fiskeridirektoratet. Det er nå innført felles praksis med at innehaver av tillatelse, eller representant for innehaver, månedlig melder inn MTB og brakklegging på innehavers organisasjonsnummer. Det ble i forbindelse med revisjonene gitt to avvik på dette. I det ene tilfellet var det selskapet som hadde meldt inn biomasse på sitt organisasjonsnummer. I det andre tilfellet var biomasse meldt inn på skolens organisasjonsnummer og ikke fylkeskommunen sitt.

Vi registrerer ut fra biomasserapportene at undervisnings-MTB i flere tilfeller bli meldt inn på ulike lokaliteter mellom månedene, uten at den blir levert til slakteri eller det er mottak av smolt, det vil si at det ikke er samme biomassen som er tilknyttet undervisningstillatelsen fra en måned til en annen. Det kan synes som om undervisnings-MTB tildels blir benyttet når oppdrettsselskap har utnyttet egen selskaps-MTB og at undervisnings-MTB blir benyttet ved produksjonstoppene. Dette er muligens ikke optimalt med tanke på bruk av undervisnings-MTB til undervisningsformål, men det ble ikke funnet grunnlag for å gi avvik på dette. Det stilles uansett krav om at undervisningsfisk til en hver tid skal kunne identifiseres jf. blant annet § 8 tredje ledd, § 41 første ledd bokstav a og § 44 første ledd bokstav a.

Ved ett tilsyn ble det gitt avvik for manglende innlegging av brakklegging i driftsplanen i perioden januar-april 2019.

Ved ett tilsyn ble det gitt avvik for manglende godkjent driftsplan for tillatelsen på en lokalitet den ble benyttet på, jf. krav i § 40 i ADF. Ved samme tilsynet ble det også gitt avvik på at virksomheten ved flere anledninger ikke har levert månedlig rapport av MTB og brakklegging innen fristen den 7. i etterfølgende måned.

7.3 Biomasse (ADF § 47)

Det har vært en liten overskridelse av tillatelses MTB ved ett tilfelle (1 tonn). Ut over dette ble det ikke registrert overskridelser av MTB for undervisningstillatelsene, verken på lokalitetsnivå, eller på tillatelsesnivå.

7.4 NYTEK (§ 24)

Det ble ikke avdekket at undervisningstillatelsene ble driftet på anlegg som ikke hadde anleggssertifikat. Anleggene så ellers ut til å være i ok stand, men noen mangler og bruk av «ikke optimalt utstyr» ble påpekt.

7.5 Oppsummering og vurdering akvakulturdriftsforskriften og NYTEK-forskriften.

Det har til dels vært ulik praksis for innmelding av MTB, men det er nå innført lik praksis.

Det ble ved ett tilfelle avdekket at det ikke forelå godkjent driftsplan for undervisningstillatelsen på en lokalitet den ble benyttet på. Det ble for samme tiltalelsen gitt avvik på at månedlig innmelding av MTB og brakklegging ved flere tilfeller har blitt sendt inn etter fristen. I et tilfelle har det vært en liten overskridelse av tillatelses MTB. Det ble observert at det i flere tilfeller ikke er samme biomassen som inngår i undervisningstillatelsen fra en måned, men ikke gitt avvik på dette. Merdene med undervisnings-MTB var i hovedsak merket. Det ble ellers ikke avdekket at lokaliteter med MTB fra undervisningstillatelser ikke hadde anleggssertifikat.

Det ble totalt gitt sju avvik i medhold av Akvakulturdriftsforskriften og ett forbedringspunkt. Det ble ikke gitt avvik i medhold av NYTEK-forskriften.

8 Vurdering av oppfylld av IK –akvakultur

Alle skolene hadde et internkontrollsystem, men det var i de fleste tilfellene i liten grad tilpasset for å fange opp og hindre brudd på krav i akvakulturregelverket, på områder som innehaver av tillatelse har ansvar for. Ettersom Fiskeridirektoratet ikke har hatt revisjoner av undervisningstillatelser tidligere, er ikke dette resultatet overraskende. Innehavere av undervisningstillatelser har følgelig vært lite klar over hvilke krav Fiskeridirektoratet stiller til internkontrollsystemet, med hensyn til å oppfylle krav i akvakulturregelverket.

Vi vurderte i noen tilfeller å gi avvik etter § 4, eller § 5 første ledd, men fant det mer hensiktsmessig å gi avvik etter § 5 andre ledd, bokstav a) til g), for å synliggjøre våre forventninger på de enkelte punkt.

8.1 Avvik

Vi vil her presentere en samlet oversikt over hvilke avvik som ble funnet under tilsynene. Først følger en tabell (tabell 3) som viser hvilke krav det er funnet avvik på, og antallet avvik samlet for alle tilsynene⁴. Deretter vil vi kort gjøre rede for avvikene.

Regelverk	Tema	Avvik	Forbedringspunkt
<i>Ik-akvakultur</i>			
§ 4	Plikt til internkontroll	0	
§ 5, 2. ledd, bokstav a	Lover og forskrifter	9	
§ 5, 2. ledd, bokstav b	Kunnskaper og ferdigheter	9	
§ 5, 2. ledd, bokstav c	Mål	5	4
§ 5, 2. ledd, bokstav d	Oversikt over organisasjon, ansvar, oppgaver og myndighet	9	
§ 5, 2. ledd, bokstav e	Kartlegge farer og problemer	7	2
§ 5, 2. ledd, bokstav f	Rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser	10	1
§ 5, 2. ledd, bokstav g	Systematisk overvåking og gjennomgang av internkontrollen	9	
Sum		58	7

⁴ Med avvik menes overtredelse av en bestemmelse i akvakulturlovgivningen.

8.1.1 § 4. Plikt til internkontroll

Den som er ansvarlig for virksomheten skal sørge for at det innføres og utøves internkontroll i virksomheten, og at dette gjøres i samarbeid med arbeidstakerne, jf. IK-akvakultur § 4.

Alle skolene har innført internkontrollsystemer. Enkelte skoler hadde noe manglende implementering av undervisningstillatelsen i internkontrollsystemet sitt, men vi vurderte at avvikene ikke var store nok til å gi pålegg om utbedring. Til orientering hadde alle virksomhetene som stod for daglig drift av undervisningstillatelsene et internkontrollsystem for dette, men dette ble i liten grad gjennomgått ved revisjonene.

8.1.2 § 5. Internkontrollens innhold

a) Lover og forskrifter

Internkontroll innebærer at virksomheten skal sørge for at de lover og forskrifter i akvakulturlovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig. Vi har her hatt fokus på at forskrifter, tillatelsesdokument og vilkår som gjelder for undervisningstillatelsen er tilgjengelig og kjent for de ansatte i virksomheten.

Ni av de reviderte selskapene fikk avvik på dette punktet. Dels dreier bruddene seg om at regelverket ikke var tilgjengelig for medarbeiderne i virksomhetene, og dels om at medarbeiderne hadde manglende eller begrenset kjennskap til generelle bestemmelser knyttet til IK-Akvakultur og spesielle bestemmelser knyttet til undervisningstillatelse.

b) Kunnskap og ferdigheter

Virksomheten skal sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig og oppdatert kunnskap og ferdigheter i virksomhetens internkontroll.

Det ble avdekket ni avvik på dette punktet. I stor grad skyldes disse avvikene at undervisningstillatelsene i liten grad var implementert i IK-systemet til skolene.

c) Mål

Virksomheten skal fastsette mål for internkontrollarbeidet. Internkontrollen skal sikre systematisk gjennomføring av tiltak for å oppfylle akvakulturlovgivningen, jf. § 1. Målene for internkontrollarbeidet må derfor omhandle hvordan laksetidelingsforskriftens §§ 22 og 26, samt særvilkår skal overholdes.

Det ble avdekket fem avvik på dette punktet. Bruddene var i hovedsak knyttet til manglende målsettinger i internkontrollarbeidet, for å sikre at undervisningstillatelsen blir drevet i samsvar med formål og særvilkår. I noen tilfeller vurderte vi at målene virksomheten har fastsatt er for generelle. I flere tilfeller var heller ikke målene skrevet ned.

d) Organisasjon, ansvar, oppgaver og myndighet

Virksomheten skal ha oversikt over sin organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet knyttet til etterlevelse av akvakulturlovgivningen er fordelt i virksomheten.

Tilsynet viste at 10 virksomheter ikke oppfylte dette kravet. I all hovedsak gjelder bruddene manglende opplysninger om fordeling av ansvar og oppgaver knyttet til undervisningstillatelsen, og skriftlig oversikt over ansvarsforholdene.

e) Kartlegge farer og problemer

Virksomheten skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, og utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene.

Tilsynet viste at syv virksomheter ikke oppfylte kravet på dette området. Skolene manglet vurderinger knyttet til lovverk og særvilkår for undervisningstillatelse. De manglet også planer og risikoreduserende tiltak.

f) Kartlegge farer og problemer

Virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av akvakulturlovgivningen. Avvikssystemet må derfor omfatte rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge problemer knyttet til oppfylling av vilkår for undervisningstillatelsen.

Vi avdekket 11 avvik på dette området. Alle skolene hadde et avvikssystem, men det var ikke etablert praksis for å registrere avvik knyttet til undervisningsaktiviteter.

g) Systematisk overvåking og gjennomgang av internkontrollen.

Virksomheten skal foreta systematisk overvåking og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt. Kravet om en slik systematisk gjennomgang skal sette selskapene i stand til å vurdere om internkontrollen fungerer og fanger opp eventuelle brudd på akvakulturlovgivningen.

Det ble i alt registrert ni brudd på dette punktet. Bruddene knytter seg til at internrevisjonene i liten grad omhandler gjennomgang av oppfylling av krav til undervisningstillatelsen.

8.2 Oppsummering og vurdering av IK-akvakultur-forskriften.

Alle skolene hadde internkontrollssystemer, men det var i varierende grad manglende implementering av krav til undervisningstillatelsen i internkontrollsystemet.

Når det gjelder de spesifikke kravene til innholdet i et internkontrollsystem ble det gitt flere avvik (60 til sammen). Dette knyttet seg i hovedsak til at innholdet i internkontrollsystemet ikke var tilstrekkelig rettet mot undervisningstillatelsen.

9 Oppsummering

Fiskeridirektoratet har i 2019 gjennomført tilsyn med 13 undervisningstillatelser, der 11 er tilknyttet videregående skoler og to er tilknyttet universitet. Vi konkluderer med at ordningen med undervisningstillatelser stort sett fungerer etter intensjonen.

Virksomhetene bidrar til at institusjonene skal kunne tilby attraktiv, realistisk og kvalitativ god undervisning i praktisk akvakultur og akvakulturregelverk og derigjennom bidra til rekruttering av personell med relevant kompetanse til akvakulturnæringen.

Imidlertid bør selve undervisningsbiomassen i enda større grad bli benyttet til undervisningsformål, både praktisk og teoretisk, for å i enda større grad bidra til formålet med tillatelsene.

Det ble ikke registrert noen brudd på laksetildelingsforskriften § 22, eller vilkår i tilsagn.

Alle de videregående skolene har et undervisningstilbud som kan føre til fagbrev innen akvakultur, jf. krav i § 26 i laksetildelingsforskriften.

For de fleste virksomhetene var det mangelfull implementering av undervisningstillatelsen i internkontrollsystemet og det er gitt 60 avvik på IK-Akvakultur. Det ble også gitt noen avvik opp mot akvakulturdriftsforskriften,

Etter arbeidsgruppens syn har denne tilsynskampanjen vært nyttig både for Fiskeridirektoratet og for virksomhetene. En viktig effekt av kampanjen er at det er satt søkelys på implementering av undervisningstillatelsen i virksomhetenes internkontrollsystem

FISKERIDIREKTORATET

Telefon: 55 23 80 00

E-post: postmottak@fiskedir.no

Internett: www.fiskerdir.no

Livet i havet - vårt felles ansvar